

de natuurlijke kennisbron

**Participatie advies
melkveehouderij
Krimpenerwaard**

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T

Monique Bestman
Nick van Eekeren
Aart de Zeeuw

© 2017 Louis Bolk Instituut

Participatie advies melkveehouderij
Krimpenerwaard

Ir. Monique Bestman¹, Dr. Nick van Eekeren¹,
Aart de Zeeuw²

¹*Louis Bolk Instituut*

²*Dierenarts en veterinaire consultant*

Zoekwoorden

Publicatienummer 2017-011 LbD

38 pagina's

www.louisbolk.nl

info@louisbolk.nl

T 0343 523 860

F 0343 515 611

Hoofdstraat 24

3972 LA Driebergen

 @LouisBolk

Louis Bolk Instituut: onafhankelijk, internationaal kennisinstituut
ter bevordering van duurzame landbouw, voeding en gezondheid

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van de bijeenkomsten met de melkveehouders in het kader van het participatietraject ten behoeve van de Strategische Visie Krimpenerwaard, het burgerinitiatief van professor Riek Bakker.

Dit rapport is tot stand gekomen met bijdragen van de melkveehouders Manon van de Wees, Mart-Jan Verkaik, Jan Voets, Martin Verhoef, Marinus de Vries, Jan de Pater, Arjan Verhagen, Barend Zuidbroek, Leo Kool, Pim Boer, Cees Verhagen, Jan Christiaan Anker en Willem Boer.

Driebergen, 11 april 2017

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	9
2 Werkwijze	10
3 Resultaten: speerpunten van de boeren	11
3.1 Bedrijfsontwikkeling algemeen	12
3.2 Optimalisatie van de bedrijfskringloop	12
3.3 Landschapselementen en natuur	13
3.4 Verdienmodellen	13
3.5 Infrastructuur	14
3.6 Overheden	15
4 Discussie	16
4.1 Raakvlakken met koppelkansen uit de Strategische Visie	16
4.2 Raakvlakken met participatieadviezen van de ondernemers	17
4.3 Raakvlakken met participatieadviezen van de bewoners	18
5 Conclusies	21
Referenties	22
Bijlage 1: Agrarisch grondgebruik in de Krimpenerwaard	23
Bijlage 2: Bedreigingen, kansen en wensen vanuit perspectief van melkveehouders	24
Bedreigingen	24
Kansen	24
Wensen	24
Bijlage 3: Toekomstvisies van individuele melkveehouders	26
Bedrijf 1	26
Bedrijf 2	28
Bedrijf 3	28
Bedrijf 4	29
Bedrijf 5	30
Bedrijf 6	32
Bedrijf 7	33
Bedrijf 8	33
Bedrijf 9	34
Bedrijf 10	34
Opmerkingen 1	35
Opmerkingen 2	36
Bijlage 4: Wensen en ideeën melkveehouders, ingedeeld in thema's	37

Samenvatting

Najaar 2016 en voorjaar 2016 heeft professor Riek Bakker als inwoner van de Krimpenerwaard in de vorm van een burgerinitiatief een strategische visie voor de Krimpenerwaard opgesteld. De opdrachtgever is de onafhankelijke Waardcommissie is, onder leiding van de Commissaris van de Koning, Jaap Smit. Burgers, ondernemers en agrariërs werden uitgenodigd om mee te denken. Een zestal opgaven stonden centraal voor de visie: economie, duurzaamheid, infrastructuur, relatie met het stedelijk gebied, demografie en samenwerking. De strategische visie beslaat een periode van ca. 30 jaar. Dit rapport betreft de visie van de agrariërs.

Er is een groep van ca 10-15 melkveehouders uit de Krimpenerwaard uitgenodigd om op een drietal bijeenkomsten met Riek Bakker hun toekomstvisie kenbaar te maken. Daarbij is gestreefd naar diversiteit in de zin van lidmaatschap LTO, DLWK en Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK). De uiteindelijk groep was divers en er waren twee bedrijven bij die recreatie of een andere tweede tak hadden. Dergelijke bedrijven hebben aanvullende invalshoeken. Er zijn veel bedrijven met agrarisch natuurbeheer als tweede tak of medegebruiker van natuurgrond via Natuurcoöperatie Krimpenerwaard of ZHL (Zuid-Hollands Landschap).

Op basis van de eerste 2 bijeenkomsten is een overzicht met bedreigingen, kansen en wensen gemaakt en tien veehouders hebben hun visie individueel op papier gezet. Deze zijn besproken tijdens de derde bijeenkomst. Het rapport is gemaakt aan de hand van wat gezegd is tijdens de drie bijeenkomsten en wat de boeren individueel aangeleverd hebben.

De speerpunten van de boeren zijn verwoord in de onderwerpen bedrijfsontwikkeling algemeen, optimalisatie van de bedrijfskringloop, landschapselementen en natuur, verdienmodellen, infrastructuur en overheden. Er is gekeken naar raakvlakken met koppelkansen uit de strategische visie: vluchtroutes hoog water, herstructurering – klimaatbeleid, onderwaterdrainage, vernatting en woningbouw. Daarna is gekeken waar raakvlakken zijn tussen de visies van de agrariërs en die uit de participatietrajecten met de ondernemers en de bewoners.

De conclusies zijn als volgt:

1. De melkveehouders willen boer blijven. Om dit te kunnen blijven, is bedrijfsontwikkeling nodig. Dit kan door het bedrijf uit te breiden, het bedrijf te optimaliseren, biologisch te gaan produceren en natuurbeheer te integreren in de bedrijfsvoering. Ook combinaties van deze strategieën zijn genoemd. Een hoge mate van grondgebondenheid en weidegang zijn en blijven belangrijke kenmerken van de bedrijven.
2. Er is interesse om natuurbeheer in meer of mindere mate in de bedrijfsvoering te integreren. Een bijpassend verdienmodel is daarbij van belang en afnemers en overheden (gemeente, provincie, waterschap) moeten daar ook een rol in spelen. Men ziet echter ook nog wat risico's zoals leverbot en toenemende schade door ganzen en zwanen.
3. Er is interesse in streekproducten, maar er is al het een en ander geprobeerd en men is wel in voor de productie hiervan, maar niet iedereen heeft interesse om een actieve rol te spelen in de vermarkting.
4. Er is geen interesse in vernatting.
5. Er is interesse in energieproductie op daken. Innovatieve energieproductie zoals genoemd in het participatieadvies van de ondernemers, is niet genoemd door de melkveehouders. Er is wel genoemd dat er een groot oppervlak aan daken is op melkveebedrijven.

6. Er beperkt interesse in nieuwe teelten onder voorbehoud (onder andere alleen op gronden die niet geschikt zijn als grasland; gras blijft het hoofdgewas).
7. Het vastleggen van CO2 door melkveehouders en dat vermarkten richting bijvoorbeeld het Havenbedrijf, staat nog wat ver van de agrariërs af.
8. Melkveehouders zouden graag zien dat onderwaterdrainage voortvarend en breed aangepakt wordt.
9. Er is vraag vanuit melkveehouders om pragmatischer om te gaan met regels (zoals bijvoorbeeld het dempen van dwarssloten, bemesten zonder zoden in te snijden enz.).
10. De melkveehouders geven een hoge prioriteit voor de verbetering van de infrastructuur zowel op de bedrijven zelf als in de hele Krimpenerwaard.
11. De agrariërs willen brede aandacht voor verdienmodellen bij iedereen die plannen bedenkt voor de melkveehouders. Een verdienmodel is randvoorwaarde voor alle vormen van duurzaamheid
12. Agrariërs willen graag zitting krijgen in de stuurgroep van het Gebiedsplan Krimpenerwaard, zodat er niet óver hen maar mét hen beslissingen genomen worden.

1 Inleiding

Professor Riek Bakker, is als inwonster van de Krimpenerwaard een burgerinitiatief gestart en heeft de provincie Zuid-Holland, de gemeenten Krimpenerwaard en Krimpen aan den IJssel en het bedrijfsleven benaderd om een strategische visie voor het gebied op te stellen. Dat proces is in het najaar van 2016 van start gegaan. Riek Bakker heeft het zo georganiseerd dat haar opdrachtgever een onafhankelijke Waardcommissie is, onder leiding van de Commissaris van de Koning, Jaap Smit. Burgers, ondernemers en agrariërs werden uitgenodigd om mee te denken. Een zestal opgaven stonden centraal voor de visie: economie, duurzaamheid, infrastructuur, relatie met het stedelijk gebied, demografie en samenwerking. De strategische visie beslaat een periode van ca. 30 jaar.

In figuur 1 is de ligging van het gebied te zien tussen de rivieren Lek en Hollandse IJssel. Aan de oostzijde wordt de Krimpenerwaard begrensd door de provinciegrens tussen Zuid-Holland en Utrecht.

Figuur 1: Plattegrond van de Krimperwaard (bron: Google Maps, 17/3/2017)

In bijlage 1 staat voor de Krimpenerwaard hoe het landelijk gebied in gebruik is, zowel in aantal bedrijven als in hectares. Van de totaal 279 agrarische bedrijven zijn er 230 bedrijven met rundvee, waarvan 160 bedrijven met melkkoepen. Ook zijn er 40 bedrijven met geiten. Bedrijven met schapen staan niet in deze CBS-tabel. Totaal was er in 2016 volgens het CBS 9.617 ha agrarisch gebied. Hiervan is 99 % (9.567 ha) in gebruik voor grasland en groenvoedergewassen. Totaal 8.889 ha is blijvend grasland of natuurlijk grasland, beide hebben een groot potentieel als het gaat om biodiversiteit van flora en fauna. Bedrijven met melkvee zijn dus heel bepalend in het agrarisch landschap en hebben een groot potentieel als het gaat om biodiversiteit. De landbouw in de Krimpenerwaard is redelijk extensief en zou zich op bepaalde locaties redelijk goed lenen voor het integreren van landbouw en natuur. In het kader van de ‘Gebiedsovereenkomst Veenweiden Krimpenerwaard 2014-2021’ wordt 2000 ha natuur gecreëerd.

Voor het op papier zetten van de bijdragen van de agrariërs heeft Riek Bakker het Louis Bolk Instituut (www.louisbolk.org) en Aart de Zeeuw (dierenarts en als zodanig bekend met en bij een groot aantal melkveehouders in de Krimpenerwaard) gevraagd haar te assisteren. Een groep melkveehouders is drie keer bijeen geweest en heeft schriftelijk ideeën aangeleverd. Meer details over het proces staan in hoofdstuk ‘Werkwijze’.

2 Werkwijze

Er is een groep van ca 10-15 melkveehouders uit de Krimpenerwaard uitgenodigd om op een drietal bijeenkomsten met Riek Bakker hun toekomstvisie kenbaar te maken. Daarbij is gestreefd naar diversiteit in de zin van lidmaatschap LTO (Land- en Tuinbouw Organisatie), DLWK (Vereniging Duurzame Waterbeheersing en Landbouw Krimpenerwaard) en AJK (Agrarisch Jongeren Kontakt). De uiteindelijk groep was divers en er waren twee bedrijven bij die recreatie of een andere tweede tak hadden. Dergelijke bedrijven hebben aanvullende invalshoeken. Er zijn veel bedrijven met agrarisch natuurbeheer als tweede tak of medegebruiker van natuurgrond via Natuurcoöperatie Krimpenerwaard of ZHL (Zuid-Hollands Landschap). Het Louis Bolk Instituut heeft het proces ondersteund.

Op de eerste bijeenkomst (12/1/2017) heeft Riek Bakker uitgelegd waarom en hoe het participatieproces met de melkveehouders zou plaats vinden. Er werden globaal al wat ideeën uitgewisseld m.b.t. beperkingen, kansen en toekomstwensen van de melkveehouderij in de Krimpenerwaard.

Op de tweede bijeenkomst (1/2/2017) heeft Riek Bakker een presentatie over de Krimpenerwaard doorgesproken, hetgeen gevolgd werd door verdere uitwisseling van beperkingen, kansen en toekomstwensen. De eerste twee bijeenkomsten zijn samengevat in een overzicht van 'bedreigingen, kansen en wensen' (zie Bijlage 2).

De derde bijeenkomst (6/3/2017) stond in het teken van de toekomstvisies die tien boeren tussen de 2^e en 3^e bijeenkomst opgeschreven hadden en ter plekke toelichtten (zie Bijlage 3). Deze visies waren vooraf beschikbaar gesteld aan LBI en alle onderwerpen zijn beknopt en anoniem thematisch ingedeeld in een tabel (zie Bijlage 4).

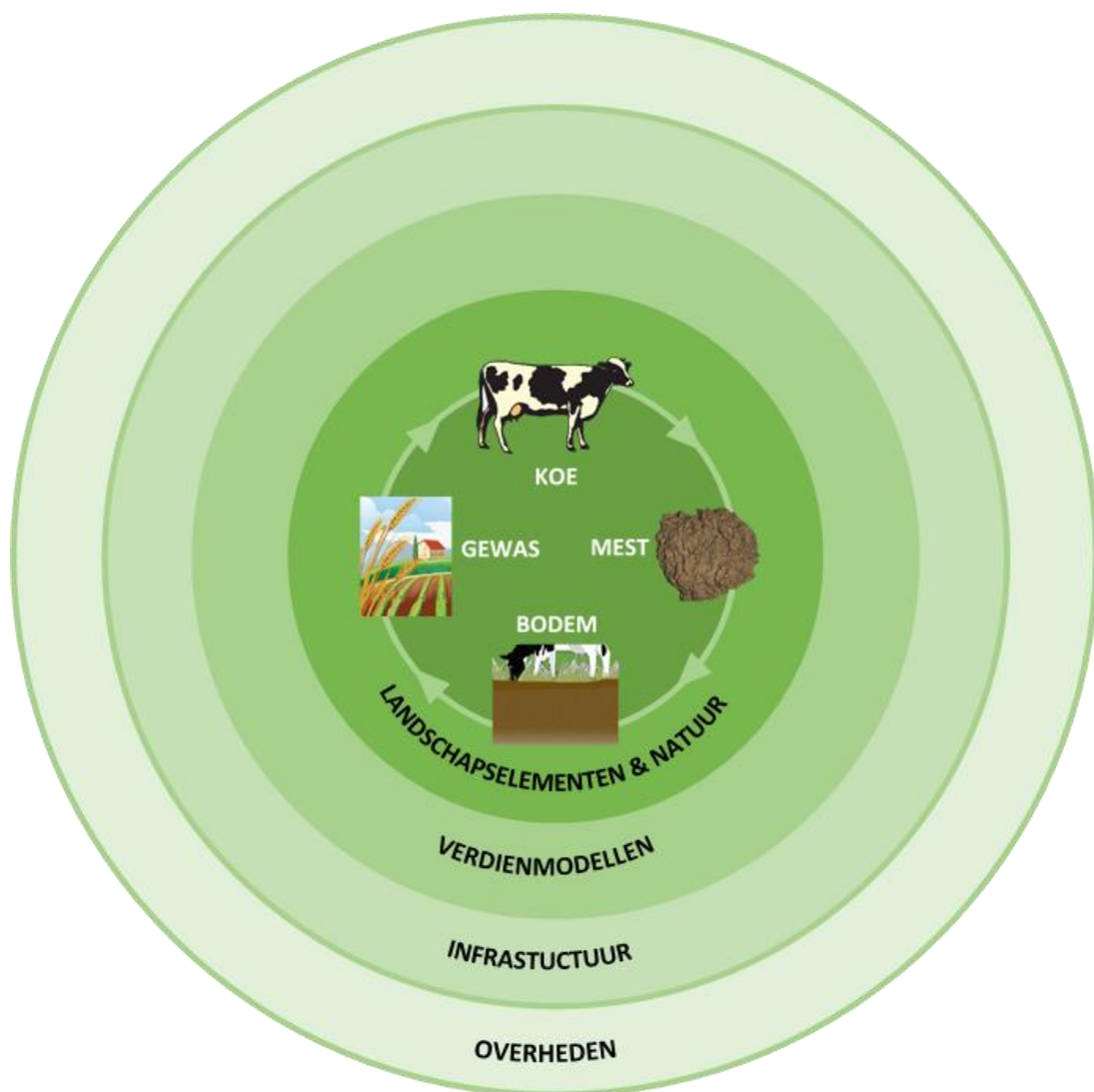
Een verkorte versie van dit rapport is gestuurd naar de veehouders met de vraag of ze erop wilden reageren. Hun reacties zijn overgenomen.

3 Resultaten: speerpunten van de boeren

Het overzicht van bedreigingen, kansen en wensen dat gemaakt is op basis van de eerste twee bijeenkomsten met de melkveehouders, staat in bijlage 2. De toekomstvisies die tien boeren individueel opgeschreven hebben, staan in bijlage 3. De thema's benoemd door veehouders in bijlage 3 zijn schematische weergegeven in een tabel in bijlage 4 met de hoofdthema's:

- Optimalisatie bedrijfskringloop (mest, bodem, gewas en koe)
- Landschapselementen en natuur
- Verdienmodellen
- Infrastructuur
- Overheden

Deze hoofdthema's zijn in onderstaande figuur schematische weergegeven in cirkels, en zijn in dit hoofdstuk in hoofdlijnen uitgeschreven.

Figuur 2: Schematische weergave van de hoofdthema's zoals besproken door de agrarische ondernemers in de participatie bijeenkomsten.

3.1 Bedrijfsontwikkeling algemeen

Alle melkveehouders willen boer blijven. Om voldoende inkomen te houden voor henzelf en hun eventuele opvolgers, worden verschillende mogelijkheden genoemd:

- Uitbreiden met dieren en liefst ook met land. De melkveehouderij in de Krimpenerwaard is grotendeels grondgebonden en men wil dat graag zo houden. Ook de nationale regelgeving ontwikkelt zich dusdanig dat bedrijven daar niet aan ontkomen. Uitbreiden is soms om het inkomen op peil te houden, maar soms ook omdat er sprake is van (meerdere) opvolgers, waardoor meer personen hun inkomen uit het bedrijf willen halen.
- Optimaliseren van allerlei bedrijfsonderdelen in de kringloop, waardoor de productie per koe kan stijgen.
- Optimaliseren van kavelstructuur door kavelruil en koppelen van percelen.
- Optimaliseren kan via het verhogen van de gewasopbrengst maar ook door het verbeteren van de infrastructuur op het bedrijf (via kavelpaden en het dempen van dwarssloten).
- De kracht van het gebied is dat er veel grasland is, waardoor er weidegang toegepast kan worden. Hiervoor zijn kavelpaden onontbeerlijk.
- Omschakelen naar biologisch om met een zelfde hoeveelheid dieren en land meer te verdienen. Natuurgebieden zijn dan makkelijker in te passen in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door er dieren te laten grazen. Ook werd er tijdens een bijeenkomst genoemd dat het met een biologische bedrijfsvoering misschien makkelijker is om de balans te vinden tussen natuur, dierenwelzijn, diergezondheid en economie.
- Een tweede locatie kopen in geval er sprake is van meerdere opvolgers.
- De overheid moet zorgen voor voldoende grote bouwblokken. Op dit moment staat de provincie grotere bouwblokken toe dan de gemeente.
- Natuurbeheer integreren in de bedrijfsvoering en daar voor betaald worden.
- In de Krimpenerwaard bevinden zich melkveebedrijven die zorg, een kaasmakerij of recreatie als tweede tak hebben.

3.2 Optimalisatie van de bedrijfskringloop

De verwachtingen m.b.t. onderwaterdrainage zijn hoog. (Op peil gestuurde) Onderwaterdrainage wordt gezien als manier om de bodemdaling te beperken en de draagkracht van het land te bevorderen om koeien (langer) in de wei te houden en voor het telen en oogsten van het grasgewas beter mogelijk te maken. Hoewel veel percelen beweid worden en er minder transport op nodig is dan wanneer deze percelen gemaaid zouden worden, stelt weidegang ook eisen aan de draagkracht van het land. Men ziet graag dat er praktisch (in tegenstelling tot rigide) wordt omgesprongen met het begrip waterberging. Voor de bedrijfsvoering kan het samenvoegen van sommige percelen door het dempen van dwarssloten een grotere efficiëntie betekenen, terwijl de gevolgen voor de waterberging beperkt zijn. Immers, water dat op het land valt, komt maar langzaam in de sloten, waardoor het dempen van een dwarsloot geen effect zou hebben op de piekcapaciteit van de gemalen. De handicaps die de kleine percelen met zich mee brengen, zijn te beperken door in de lengterichting percelen aan elkaar te koppelen door het dempen van een dwarsloot en op de kopeinden de percelen aan elkaar te koppelen met dammen. We verwachten hierdoor een aanmerkelijke tijd- en daarmee ook dieselbesparing bij het bewerken van de percelen. Daarnaast zullen er minder gewasverliezen zijn en kan er netter bemest worden op de kopeinden.

Een probleem is er met het toepassen van zodenbemesting. Beperking van de ammoniakemissie is belangrijk, terwijl op de veenbodem (in de Krimpenerwaard) nog een ander aspect mee speelt, namelijk: doordat met zodebemesten de graszode wordt doorgesneden, wordt de graszode beschadigd en verliest de bodem zijn draagkracht. Daarnaast worden door deze snedes een groter oppervlak waar mogelijk veen oxideert, wat ook extra bodemdaling tot gevolg heeft.

Een hogere grasbenutting werd genoemd, bijvoorbeeld door andere grasrassen te gebruiken. Ook waren de agrariërs geïnteresseerd in natte teelten. Concrete voorbeelden werden niet genoemd, wel dat ze moesten passen in het landschap. Ook moesten deze andere gewassen (eerst) uitgeprobeerd worden op percelen die minder geschikt zijn als grasland; gras wordt als het hoofdgewas gezien.

De agrariërs hebben schade door ganzen: minder grasopbrengst, vervuild gras en vervuild slootwater. Men wil dat deze schade verminderd wordt en dat deze al helemaal niet toeneemt, bijvoorbeeld als gevolg van het integreren van natuur in de bedrijfsvoering. Een wezenlijk onderdeel van de meeste bedrijven in de Krimpenerwaard, is dat de koeien weidegang hebben. Echter, bij weidegang op percelen met natte stukken of percelen die steeds natter worden, lopen de koeien meer kans op de parasiet leverbot met als tussengastheer een slak wiens leefomgeving natte gebieden zijn. Deze parasiet tast de lever aan en vermindert de weerstand, de melkproductie, de groei bij jongvee en de levers van geslachte dieren worden afgekeurd. De mogelijkheden om leverbot te bestrijden zijn beperkt. Enerzijds is het niet toegestaan leverbotmiddelen tijdens de lactatie te gebruiken vanwege residuen in de melk. Anderzijds is er resistentie-ontwikkeling bij de parasiet tegen bepaalde leverbotmiddelen. Dus ook problemen met leverbot staan vernatting van percelen in de weg.

3.3 Landschapselementen en natuur

Voor de melkveehouders is het integreren van landbouw en natuur logisch, hoewel men verschilt in hoe ver men daar in wil gaan. Het varieert van weidegang tot 'natuurboer worden' maar ook wordt genoemd het voldoen aan agrarische natuurdoelen, de positie als weidevogelgebied verstevigen, maar ook het 'volledig integreren in de bedrijfsvoering', 'zelf natuur gaan ontwikkelen' en particulier natuurbeheer doen. Bij het integreren van natuur moet geen onomkeerbare vernietiging van landbouwgrond plaats vinden, dus geen afplaggen. Ook is het voor een efficiënt beheer van de natuur aan de noordrand noodzakelijk dat daar bedrijven behouden blijven. De agrariërs willen de mogelijkheid om op kleigrond weidegang toe te passen in combinatie met natuur op de veengrond ten zuiden van de tiendweg. Nu rijden veehouders van elders een eind om deze graslanden in de noordrand te onderhouden. Tenslotte werd genoemd dat 'natuur' geen broeinest moet worden voor ongewenste dieren en planten. Veel boeren hebben nu schade door toedoen van ganzen. Van wezenlijk belang is vergoeding van de gemaakt kosten of beloning voor bijdragen aan natuurbeheer. Meer daarover staat in de paragraaf over bedrijfsontwikkeling en verdienmodellen.

3.4 Verdienmodellen

Het meest recht toe recht aan verdienmodel op een melkveebedrijf ziet er als volgt uit. Er zijn inkomsten door de verkoop van melk, koeien en jongvee en er zijn kosten door het hebben en aanschaffen van grond en gebouwen, machines, voer, kunstmest, diergezondheidszorg en arbeid. Wanneer omstandigheden dusdanig veranderen, dat bepaalde inkomsten kleiner of kosten groter

worden, zullen (andere) inkomsten groter moeten worden. Met het oog op toenemende kosten door veranderende wetgeving of bedrijfsovername door een of meer opvolgers, is groei in aantal koeien of een hogere productie per koe door optimalisatie van de verschillende bedrijfsonderdelen noodzakelijk. Alternatieven die genoemd worden zijn productie en verkoop van streekproducten en/of omschakelen naar biologische productie.

In de Krimpenerwaard doet zich de omstandigheid voor dat melkveebedrijven in potentie een grote bijdrage kunnen leveren aan biodiversiteit. Ze hebben immers veel blijvend en natuurlijk grasland (zie bijlage 1). Sterker nog, er wordt een zekere druk op de bedrijven uitgeoefend om niet alleen de huidige stand van biodiversiteit te behouden, maar deze te herstellen naar vroegere niveaus. Melkveehouders zijn hiertoe in meer of mindere mate bereid of in staat. Het integreren van natuur kan op allerlei manieren. Meestal betekent het echter extra werk of minder gewas-opbrengst. Beide kosten geld. Voor de continuïteit van het boerenbedrijf als van het natuurbeheer, is het belangrijk dat natuurbeheer beloond wordt. Men wil tenminste de meerkosten vergoed krijgen. Natuurbeheer ziet men als een 'dienst voor de gemeenschap' en men vindt het logisch als de gemeenschap daar voor betaalt. Dit kan door bijvoorbeeld overheidssubsidies, maar door veranderingen in de politiek (en dus de prioriteiten), zijn deze op de langere termijn onbetrouwbaar. Een andere manier van 'vergoeden' kan bijvoorbeeld zijn via het verminderen van overheids-/waterschapslasten of een plus op de melk. Qua organisatie hebben de melkveehouders veel vertrouwen in de Natuur Coöperatie Krimpenerwaard. Deze zorgt voor betere resultaten en natuur die beter inpasbaar is in de agrarische bedrijfsvoering dan organisaties als Zuid Hollands Landschap.

Door zelf kaas te maken, geeft men meerwaarde aan de melk. Of door de melk en/of de kaas als streek- of natuurproduct onder een apart label te verkopen, kan ook meerwaarde gecreëerd worden. Sommige melkveehouders willen gewoon via de melkfabriek blijven leveren, terwijl anderen heel ondernemend kunnen zijn als het gaat om meerwaarde creëren. Het één behoeft het ander niet uit te sluiten; via bijvoorbeeld Royal Friesland Campina is het mogelijk om melk onder eigen label te vermarkten.

De agrariërs kunnen ook kiezen voor het spreiden van risico's en minder afhankelijk willen zijn van één tak. Een tweede tak kan dan zorg, een camping of bed and breakfast zijn, of het uitbreiden met bijvoorbeeld pluimvee. Een tak die ook genoemd werd, is het produceren van energie door de daken van bedrijfsgebouwen vol te leggen met zonnepanelen en de energie te verkopen of het dak te verhuren. Ook werden windmolens en mono-mest-vergisting genoemd.

Als een mogelijk verdienmodel werd ook het vastleggen van CO₂ genoemd en dat te verkopen als het Rotterdams havenbedrijf of Schiphol, bedrijven die veel CO₂ produceren en naar verwachting verplicht gesteld worden om dat te compenseren. Melkveebedrijven in de Krimpenerwaard zouden CO₂ kunnen compenseren door de veenoxidatie te verminderen en de huidige bodemdaling af te remmen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door een koppeling te leggen met onderwaterdrainage.

3.5 Infrastructuur

Agrariërs hebben het over verbeteren infrastructuur op de bedrijven en in de Krimpenerwaard. Op de bedrijven doormiddel van aanleg van kavelpaden en door betere verkaveling (eventueel een subsidieregeling hiervoor open stellen). Ook door doelmatige inzet van BBL- / Provinciegronden kan de verkaveling verbeterd worden. Door bedrijven levensvatbaar te houden in Noordrand kan

mogelijk ook voorkomen worden dat heel veel gereden moet worden om natuurgronden te beheren. Ook mogelijk hiervoor begrenzing natuurgebied verschuiven.

Binnen de Krimpenerwaard moeten de erven bereikbaar blijven voor normaal vrachtverkeer. Op de Tiendwegen, fietsverkeer scheiden van landbouwverkeer. Landbouwverkeer waar mogelijk over provinciale wegen mogen rijden. Ook worden de rondwegen om woonkernen genoemd.

3.6 Overheden

Wat betreft overheden is besproken dat Hoogheemraadschap meer rekening moet houden met belang van de agrarische sector. Daarnaast moet er vanuit de provincie een snellere afwikkeling komen van de gebiedsovereenkomst. Aan de gemeente wordt gevraagd om veilige wegen, informatievoorziening en bewegwijzering toeristen, en een ruimte voor ruimteregeling voor stoppende bedrijven.

Daarnaast is besproken dat het Hoogheemraadschap meer rekening moet houden met de belangen van de agrarische sector. Vanuit de provincie moet een snellere afwikkeling komen van de gebiedsovereenkomst. Aan de gemeenten wordt gevraagd om veilige wegen, informatievoorziening en bewegwijzering voor toeristen en een 'ruimte voor ruimte' regeling voor stoppende bedrijven.

4 Discussie

4.1 Raakvlakken met koppelkansen uit de Strategische Visie

In de Strategische visie wordt een vijftal 'koppelkansen' genoemd. Dit betreft onderwerpen die hoog op de (inter)nationale agenda staan. Riek Bakker heeft zelf voorbeelden van koppelkansen gegeven en de melkveehouders hebben tijdens bijeenkomsten en individueel ook het een en ander genoemd. Hieronder staat wat tijdens de bijeenkomsten en in de individuele bijdragen genoemd is.

1. Vluchtroutes in geval van hoog water

Melkveehouders willen een betere infrastructuur zodat het landbouwverkeer en het overige verkeer minder last van elkaar hebben. Wellicht liggen hier een kans om bij het ontwikkelen van vluchtroutes de Krimpenerwaard uit (van west naar oost) dat op een dusdanige wijze te doen dat het landbouwverkeer en het overige verkeer minder last van elkaar hebben.

2. Herstructurering - klimaatbeleid

Dit gaat vooral over het voorkomen van verzakkingen door bodemdaling en het verduurzamen van de woningvoorraad om de ambities van het klimaatbeleid (Parijs, 2016) te halen. Tijdens de bijeenkomsten en in de individuele bijdragen is het opwekken van energie genoemd. Niet alleen voor eigen gebruik, maar ook om te verkopen. Er is een dusdanige behoefte aan niet-fossiele energie dat bij wijze van spreken alle agrarische bedrijven hun daken zouden moeten kunnen exploiteren. Tijdens de bijeenkomsten is genoemd dat het Rotterdamse Havenbedrijf en Schiphol in de toekomst mogelijk verplicht worden om hun CO₂-productie te compenseren. Wellicht is hier een uitruil mogelijk waarbij melkveehouders maatregelen nemen waardoor op hun grond CO₂ vastgelegd wordt of de CO₂-productie verminderd wordt en ze certificaten hiervan verkopen aan het Havenbedrijf. Melkveehouders kunnen zichzelf vermarkten bij het Havenbedrijf. Overigens werd tijdens één van de bijeenkomsten opgemerkt dat melkveebedrijven zelf ook een CO₂-probleem hebben. Kunnen melkveehouders nog wel boer blijven als ze CO₂ gaan vastleggen?

3. Onderwaterdrainage

Op de bijeenkomsten en in de individuele bijdragen is onderwaterdrainage meermalen genoemd. Melkveebedrijven willen dit graag om de bodemdaling te beperken (milieu) en het draagvlak van de bodem te vergroten (agrarische structuurversterking); daar is veel geld mee gemoeid. Dat moet ergens vandaan komen bijvoorbeeld POP3-gelden of via de koppeling met CO₂ vastlegging.

4. Vernatting

Agrariërs zijn tegen vernatting. Bovendien zijn er door de agrarische sector al heel wat hectares voor natuur ingeleverd. De overheid heeft vanwege kabinetswisselingen en bijbehorende verschuiving in de prioriteiten laten zien dat ze een minder betrouwbare partner is als het gaat om betalen voor natuurbeheer door agrariërs. Een ander, robuuster verdienmodel is nodig. Tijdens de bijeenkomsten is geopperd om de Krimpenerwaard vanwege zijn slagenlandschap de Unesco-status te geven. Dat maakt het makkelijker om een streekproduct te vermarkten. Er waren echter ook melkveehouders die nadrukkelijk aangeven dat de Krimpenerwaard geen 'museum' moet worden.

5. Woningbouw

In één van de individuele bijdragen wordt de 'ruimte voor ruimte regeling' genoemd als zijnde voordelig. Als stoppende bedrijven hier gebruik van maken, kunnen er liefst in de kernen extra huizen gebouwd worden. Het uitbreiden van woonkernen, maakt de aanleg van rondwegen aantrekkelijker en daarvan profiteren zowel landbouw- als burger- en ondernemersverkeer van.

4.2 Raakvlakken met participatieadviezen van de ondernemers

In het 'concept participatieadvies ondernemers strategische visie Krimpenerwaard' staat een aantal wensen, aanbevelingen en opmerkingen die raken aan de belangen van de agrariërs. De participatieadviezen van bewoners, ondernemers en agrariërs zijn echter parallel tot stand gekomen, waardoor ze vooral pas achteraf van elkaars bevindingen kunnen kennis nemen. De agrariërs hebben dus niet gediscussieerd over de bevindingen van de ondernemers en de bewoners.

Promotie en vermarkting producten uit de Krimpenerwaard

Met name het hoofdstuk 'Krimpenerwaard gezond' bevat enkele onderwerpen die wellicht relevant kunnen zijn voor melkveehouders. Er staan wat beknopt enkele voorbeelden voor (kleinschalige) promotie en vermarkting: Rechtstreex¹, het Pop Up Food Festival 'proef de Krimpenerwaard' en de Krimpenerwaard foodkaart², die regelmatig bijgewerkt wordt. Er zijn 'lijnen gelegd (van wie?) met Rotterdam food cluster', maar wat die lijnen inhouden, is niet duidelijk. Ook worden de BioFood Hub en het Goudasfalt terrein genoemd. Of deze voorbeelden van substantiële economische betekenis kunnen zijn voor de melkveehouders uit de Krimpenerwaard, is vooralsnog niet duidelijk.

Landschapselementen omvormen tot voedselbossen

Dit idee betreft het omvormen van bosstroken en ruigtes naar voedselbossen, waar bessen en noten groeien, die biodiversiteit (bijen en andere nuttige insecten) bevorderen en CO2 vastleggen.

Gezondheidszorg ouderen

Vanwege de gunstige effecten van (agrarisch) groen op welbevinden, staan enkele ideeën beschreven, zoals het ontwikkelen van wonen en/of zorg op 'bejaarderijen', zorgboerderijen, een boerderij als lokaal hospice en tenslotte een bos als laatste rustplaats waarbij speciale urnen begraven worden in combinatie met het planten van een boom, die zich voedt uit de as.

Duurzaamheid

De ondernemers willen graag klimaatdoelen realiseren. Ze willen dit doen door energie en CO2 te besparen, oa via zonnepanelen, en duurzame (ver)bouw projecten met natuurlijke materialen uit de omgeving. Ook willen ze een hot-spot centrum voor duurzaamheid ontwikkelen in Krimpen aan de IJssel, met o.a. aandacht voor streekproducten.

¹ www.rechtstreex.nl/krimpenerwaard

² <http://www.proefdekrimpenerwaard.nl/wp-content/uploads/2016/11/Foodkaart-Krimpenerwaard-definitief-lage-resolutie.pdf>

Mee-koppelen aan onderwerpen uit de Strategische Visie

De ondernemers hebben ook gesproken over het koppelen van hun wensen/perspectieven aan de vijf 'mee-koppelonderwerpen' uit de Strategische visie. Hieronder staan de door ondernemers genoemde kansen waarvan de ondernemers vonden dat er een relatie was met de agrariërs.

1. Dijken, waterveiligheid, berging en vluchtroutes

Boeren krijgen ander polderpeil dan woongebieden.

2. Klimaatdoelen, duurzame energie en maakindustrie

Minder bodemdaling

Minder CO₂-uitstoot

Groene long

Biobased te werk gaan

Maakindustrie zorgt voor innovatie op het gebied van energie-opwekken

Zonnepanelen

Energie uit mest

Energie opwekken via plantenwortels (onderzoek Universiteit Wageningen)

'Boeren maken geen investeringen voor over 15 jaar als er geen duidelijk overheidsbeleid wordt gevoerd.'

3. Bodemdaling, onderwaterdrainage, waterberging

Koppeling bodemdaling en grondwater: onderwaterdrainage en warmtebuizen bij elkaar

Verschillende peilniveaus

Lichtere tractoren, maaien met drones

Kenniscentrum bodemdaling en water

4. Voedsel (streekproducten, toekomst boeren) en recreatie

Verbinding zoeken met toeristische trekpleister Kinderdijk

Inzetten op routes voor fiets, wandel en kano

Andere gewassen telen: rijst, hop, zeewier, lisdodde, hennep, superfoods

Laat boer zelf kiezen: recreatie of nieuwe gewassen

Polderpeil afstemmen op wensen landbouw

5. Verbeteren leefbaarheid en nieuwe woonmilieus (Rotterdamse regio)

Kinderbelevingscamping

Leegstaande boerderijen transformeren naar nieuwe woonmilieus

4.3 Raakvlakken met participatieadviezen van de bewoners

In het 'concept participatieadvies bewoners strategische visie Krimpenerwaard' staat een aantal wensen, aanbevelingen en opmerkingen die raken aan de belangen van de agrariërs. Ook hier geldt dat de participatieadviezen van de agrariërs en de bewoners en ondernemers tegelijk hebben plaats gevonden en dat pas achteraf van elkaars bevindingen kon worden kennis genomen.

Beleving van de Krimpenerwaard

Landschappelijke kwaliteit behouden

Veiligheid van fietsers is van belang, in relatie tot zwaar agrarisch verkeer

Behoud de natuurlijke kwaliteit: landbouw en natuur zijn geen tegenpool. Samenwerking is belangrijk, ook al verschillen de belangen.

Behoud het landschappelijke karakter.

Natuur- en historische kwaliteit van de Krimpenerwaard moeten beter benut worden. Mogelijk ook om extra bedrijvigheid in de agrarische sector te vergroten (merknaam, streekproducten, recreatiemogelijkheden).

Toerisme moet zich vooral richten op de natuurminnende bezoekers; smalle wegen lenen zich niet voor touringcars.

Water

Excursies vanaf Rotterdam cruiseterminal. Wel een aantrekkelijk programma nodig, bijvoorbeeld toekomstig werelderfgoed met een bezoekerscentrum incl. streekproducten.

Kanoroutes met oversteekvoorzieningen.

Wonen en voorzieningen

Werk samen met soortgelijke gebieden (Lopikerwaard, Alblasserwaard) zodat niet iedereen opnieuw het wiel hoeft te gaan uitvinden. Geldt ook voor de agrarische toekomst.

Cultuurhistorie, identiteit, natuur en landschap

Agrarische ontwikkelingen bepalen het aanzicht van de Krimpenerwaard.

Kaasboerderijen: de kaas zelf en het maakproces kunnen internationale toeristen lokken

Veel prachtige hoeven langs bebouwingslinten en in buitengebied

Doordat er geen grootscheepse ruilverkavelingsprojecten geweest zijn, is het 1000 jaar oude slagenlandschap nog steeds springlevend.

De biodiversiteit staat onder druk: patrijs, boerenzwaluw, ringmus, steenuil en weidevogels NNN-gebieden: hier is de landbouw ondergeschikt aan de natuurdoelstellingen.

Diverse natuurorganisaties doen een beroep op 'onze' overheden om serieuze maatregelen te nemen m.b.t. de weidevogels. Er zijn afspraken met de EU waar we ons aan moeten houden.

Behalve weidevogels is anders ook geldstroom uit Brussel in het geding.

Overleg tussen .. (partij is niet genoemd) en het waterschap over bloemrijke bermen en dijken incl. aangepast maaibeheer. Zo ontstaat voedsel voor vogels en kleine zoogdieren die op hun beurt weer voedsel zijn voor uilen.

Tiendwegen worden steeds verder 'uitgereden' door melkwagens en tractoren.

Monocultuur: nuttige bestuivende insecten hebben een probleem. Her en der bloemrijke plekken creëren: 'stapstenen' voor nuttige insecten.

De moderne boer onderhoudt geriefbosjes niet meer, met als gevolg verruiging en steeds hogere bomen, welke schuil- en nestplaatsen worden voor grond- en luchtpredatoren van weidevogels.

Onderhoud door vrijwilligers, met ondersteuning door agrariërs?

Het waterschap wil meer natuurvriendelijk sloot- en slootkantenbeheer.

Toerisme (incl. passende infrastructuur) nodig om de 'groene schatten' waardevol te beschermen.

Belangrijke cultuurhistorische elementen en natuurwaarden:

- het slagenlandschap met z'n rechte sloten en openheid
- de (hout)kaden en tiendwegen met hun kenmerkende flora en fauna en de aanliggende weteningen
- de boezems met hun bijzondere flora en fauna
- de elf kernen met hun monumenten en hun eigenheid

- de lintbebouwing, met enkele en dubbele buurten omzoomd door knotwilgen
- de boerderijen die daarlangs gebouwd zijn met alle bijgebouwen zoals stallen, hooibergen en boenhokken
- de erfbeplanting met hoogstamfruitbomen, knotwilgen, moestuinen, boerenbloementuinen en 'rommelhoekjes'
- de resterende blauwgraslanden met unieke flora
- de uiterwaarden met getijdennatuur
- pestbosjes
- geriefbosjes
- de molens
- de gemalen
- eendenkooien
- veenputten
- wielen of walen met hun eigen flora en fauna
- de bokpalen die met bedrading de buitengebieden nog steeds van stroom voorzien en die verzamelplaatsen voor zwaluwen zijn

5 Conclusies

1. De melkveehouders willen boer blijven. Om dit te kunnen blijven, is bedrijfsontwikkeling nodig. Dit kan door het bedrijf uit te breiden, het bedrijf te optimaliseren, biologisch te gaan produceren en natuurbeheer te integreren in de bedrijfsvoering. Ook combinaties van deze strategieën zijn genoemd. Een hoge mate van grondgebondenheid en weidegang zijn en blijven belangrijke kenmerken van de bedrijven.
2. Er is interesse om natuurbeheer in meer of mindere mate in de bedrijfsvoering te integreren. Een bijpassend verdienmodel is daarbij van belang en afnemers en overheden (gemeente, provincie, waterschap) moeten daar ook een rol in spelen. Men ziet echter ook nog wat risico's zoals leverbot en toenemende schade door ganzen en zwanen.
3. Er is interesse in streekproducten, maar er is al het een en ander geprobeerd en men is wel in voor de productie hiervan, maar niet iedereen heeft interesse om een actieve rol te spelen in de vermarkting.
4. Er is geen interesse in vernatting.
5. Er is interesse in energieproductie op daken. Innovatieve energieproductie zoals genoemd in het participatieadvies van de ondernemers, is niet genoemd door de melkveehouders. Er is wel genoemd dat er een groot oppervlak aan daken is op melkveebedrijven.
6. Er beperkt interesse in nieuwe teelten onder voorbehoud (onder andere alleen op gronden die niet geschikt zijn als grasland; gras blijft het hoofdgewas).
7. Het vastleggen van CO2 door melkveehouders en dat vermarkten richting bijvoorbeeld het Havenbedrijf, staat nog wat ver van de agrariërs af.
8. Melkveehouders zouden graag zien dat onderwaterdrainage voortvarend en breed aangepakt wordt.
9. Er is vraag vanuit melkveehouders om pragmatischer om te gaan met regels (zoals bijvoorbeeld het dempen van dwarssloten, bemesten zonder zoden in te snijden enz.).
10. De melkveehouders geven een hoge prioriteit voor de verbetering van de infrastructuur zowel op de bedrijven zelf als in de hele Krimpenerwaard.
11. De agrariërs willen brede aandacht voor verdienmodellen bij iedereen die plannen bedenkt voor de melkveehouders. Een verdienmodel is randvoorwaarde voor alle vormen van duurzaamheid
12. Agrariërs willen graag zitting krijgen in de stuurgroep van het Gebiedsplan Krimpenerwaard, zodat er niet óver hen maar mét hen beslissingen genomen worden.

Referenties

Anoniem (2017). Concept participatieadvies bewoners strategische visie Krimpenerwaard. Definitieve versie (17/3/2017).

Anoniem (2017). Concept participatieadvies ondernemers strategische visie Krimpenerwaard. Versie 4 (8/3/2017).

Anoniem (2017). Strategische visie Krimpenerwaard. Naar hernieuwd vertrouwen. Versie 2 (7/3/2017).

Bijlage 1: Agrarisch grondgebruik in de Krimpenerwaard

Bron: CBS 24/2/2017 (geraadpleegd 14/3/2017)

Onderwerpen	Regio's	Krimpenerwaard					
		2000	2005	2010	2014	2015	2016*
Aantal landbouwbedrijven, totaal	aantal/					338	279
Grondgebruik	are					973 375	961 694
Akkerbouw	aantal/					332	273
	are					208	7
	aantal/					2 544	2 041
	are					1	1
	aantal/					3	2
	are					0	0
	aantal/					225	212
	are					0	0
	m2					3	2
	aantal/					0	0
	are					9 600	6 900
	m2					4	2
	aantal/					120	60
	are					1	1
	aantal/					827 776	800 567
	are					82 566	88 290
	aantal/					35 808	37 463
	are					23 131	30 343
	aantal/					323	266
	are					58	63
	aantal/					29	30
	are					28	39
	aantal/					25 789	26 661
	are					13 607	14 353
	aantal/					1 942	2 037
	are					246	230
	aantal/					167	160
	are					44	40
	aantal/					6 513	5 704
	are					153 895	152 516
	aantal/					19	14
	are					5	3

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Haarlem 14-3-2017

Bijlage 2: Bedreigingen, kansen en wensen vanuit perspectief van melkveehouders

Er zijn 2 bijeenkomsten met melkveehouders geweest, op 12 januari en 1 februari. De onderwerpen op onderstaande lijstjes zijn genoemd tijdens deze bijeenkomsten. De lijst is daarna aangepast aan de hand van de opmerkingen van melkveehouders via Aart de Zeeuw.

Bedreigingen

- Bodemdaling
- Overheid als onbetrouwbare partner als het op langdurig financieren aankomt
- Er is veel geprobeerd (streekproducten, natuurcoöperatie) en om allerlei redenen niet succesvol gebleken
- Star hanteren van regels door overheden
- Begrip van de burger voor de keuzes van de agrariërs
- Infrastructuur: wegen niet meegegroeid
- Kostprijs
- Percelen niet meegegroeid met bedrijven
- Onvoldoende ontsluiting van de Krimpenerwaard

Kansen

- Landbouw bepaalt hoe de Krimpenerwaard eruit ziet
- Natuurbeheer
- Toerisme
- Energie opwekken: zonnepanelen, windmolens?
- Verbinding met 'overkant': brug, dam
- Ondernemers, Rabobank, Brussels geld, Waardcommissie
- Vluchtroutes hoog water calamiteiten
- Klimaatdoelen
- Streekproducten
- Onderwaterdrainage
- CO2 vastleggen voor partijen met een CO2-probleem:
 - Rotterdams havenbedrijf
 - Schiphol
- Onderwaterdrainage
- Uitrust rondweg aanleggen en nieuwe huizen bouwen
- Vrijwillige kavelruil
- Verbetering infrastructuur
- Overheid heeft geld over voor veiligheid
- Natuur inclusieve landbouw
- Waterberging

Wensen

- Gewoon doorgaan met koeien melken

- Boer blijven
- Natuurboer worden
- Streekproduct
- Unesco status
- Zoveel mogelijk koeien in het land
- Onderwaterdrainage opschalen
- Zondagsrust om verschillende redenen, maar geen verbod voor anderen om op zondag te recreëren

Bijlage 3: Toekomstvisies van individuele melkveehouders

Bedrijf 1

Gebied

De landbouw in de Krimpenerwaard is voornamelijk melkveehouderij. Van oudsher is deze grondgebonden. Door de huidige regelgeving, het politieke klimaat en de publieke opinie zal de landbouw in Nederland niet intensiever worden. In dit gebied zal de melkveehouderij dus altijd grondgebonden blijven. Door de grondslag (veen) is weidegang in dit gebied mogelijk en door de kleine percelen is dit economisch ook aantrekkelijk.

Productie

De bedrijfsgrootte in de Krimpenerwaard is een afspiegeling van het landelijk gemiddeld zonder veel grote uitschieters. Naar de toekomst toe zal de bedrijfsgrootte door schaalvergroting deze trend blijven volgen

Het merendeel van deze bedrijven produceert voor de wereldmarkt (Vreugdenhil, FC), andere bedrijven zoeken het in verbreding (zorg, recreatie, natuurproductie) en een gedeelte produceert streekproducten (boerenkaas, zuivelproducten) die eventueel aan huis verkocht worden. Verbreding en productie van streekproducten zijn niet gebonden aan een bepaalde bedrijfsgrootte

Gezien de marktsituatie zullen er in mijn ogen geen grote verschuivingen tussen de diverse productiemethoden plaatsvinden. Wel zie je door de groei in de afzet van biologische producten dat er bedrijven zullen kiezen voor een biologische bedrijfsvoering

Vermarketing

Voor streekproducten geldt dat er aan de afzet kant nog veel verbeterd kan worden.

Het vinden/creëren van het juiste afzetkanaal met een breed assortiment blijft nog lastig.

Hier moet ook het juiste marketingverhaal en lokale verkooppunten aan gekoppeld worden.

Ondanks diverse projecten en initiatieven ligt hier nog veel werk. Gezien de ligging van de Krimpenerwaard in het hart van de Randstad moeten hier echter zeker mogelijkheden liggen. Door de toename van biologisch kan dit ook een breder assortiment opleveren. Zorgen voor vastleggen “merk Krimpenerwaard”.

Voor de bulkproductie geldt dat er in deze markt de laatste jaren ook diverse stromen ontstaan. Op dit moment levert het produceren van weidemelk een plus op. Door het opzetten van diverse kwaliteitssystemen bij melkfabrieken zie je dat de melkfabrieken eisen kunnen stellen aan de productie van melk en kunnen sturen op afzet van bepaalde melkstromen. Ook kunnen zij afnemers door deze kwaliteitssystemen garanties bieden over de manier waarop deze geproduceerd is.

Onderdelen die nu in de kwaliteitssystemen zijn opgenomen, zijn weidegang, natuurproductie, energiegebruik, dierwelzijn en melkkwaliteit. Door toekomstige politieke- en marktontwikkelingen kunnen hier ook andere zaken aan toegevoegd worden. Op de laatste klimaatop in Parijs hebben partijen als Unilever goede sier gemaakt met de foodprint. Ook zaken als minder uitstoot van CO2 en broeikasgassen kunnen van belang worden bij de productie van melk. Als grote afnemer van zuivelproducten kan Unilever eisen gaan stellen. Degene die dit kan leveren zit meteen in het hogere marktsegment.

Productie Krimpenerwaard

Verkaveling en bouwblok

Voor alle bedrijven (gangbaar, biologisch, groot, klein, met of zonder verbreding) geldt dat een goede verkaveling en een voldoende groot bouwblok voor een gemiddeld Nederlands bedrijf een absolute voorwaarde is voor een goede bedrijfsvoering. Naar de toekomst toe zal hier altijd maatwerk nodig blijven, gezien de perceelgrootte en de lintbebouwing die typerend is voor de Krimpenerwaard. Kavelruil en afstemming van de bestemmingsplannen zal constant een aandachtspunt zijn. Een gemiddeld bedrijf moet in de Krimpenerwaard zonder aparte procedures een bouwtraject moeten kunnen voltooien. Hier horen voldoende grote huiskavels bij.

Door een goede verkaveling en een goed gebruik van kavelpaden zullen bedrijven met zo min mogelijk verkeersbewegingen zo efficiënt mogelijk kunnen produceren. Minder verkeersbewegingen is ook gunstig voor de leefomgeving. Het wegenprobleem is zeker bij goede verkaveling onafhankelijk van de bedrijfsgrootte in melkveehouderij. Door kavelpaden is weidegang ook beter in de bedrijfsvoering in te passen. Wat voor het gebied het gewenste plaatje van koeien in de wei oplevert.

Groote percelen

Door de schaalvergroting die door zal blijven gaan, is een efficiënte bedrijfsvoering noodzaak. Door het dempen van dwarssloten zal de perceelgrootte in Krimpenerwaard beter bij deze efficiënte bedrijfsvoering passen. Het typerende slagenlandschap zal hier niet door worden aangetast. Door minder verliezen op kopeinden van percelen (draaien machines, bemestingsverliezen) zal de productie efficiënter en schoner zijn. Door het grotere aantal koeien per bedrijf zal weidegang ook beter zijn in te passen.

Onderwaterdrainage

De huidige drooglegging is voor een goede bedrijfsvoering het absolute minimum. Door de aanleg van onderwaterdrainage zal bodemdaling worden tegengegaan. Positief voor het gebied. Door betere draagkracht en een langere groeiperiode is dit ook positief voor de bedrijfsvoering. Weidegang is beter mogelijk en door minder verbranding van het veen is er minder CO₂ uitstoot. Mogelijk kan dit in de toekomst een grotere plus voor de melkprijs opleveren.

Energie

Het opwekken van duurzame energie levert directe winst op voor de energierekening. Ook levert een plus op voor de melkprijs. Het plaatsen van zonnepanelen op staldaken of 't plaatsten van windmolens zijn mogelijkheden. Ook het verhuur van "zonnepaneel-daken aan particulieren of bedrijven is een optie. Hierdoor kan bijvoorbeeld worden tegengegaan dat elk huis een paar panelen heeft liggen, wat door veel mensen niet als fraai wordt beschouwd.

Natuur

Natuurproductie kan plaatsvinden op het eigen bedrijf met grond in eigendom of door een gezamenlijk initiatief zoals de natuurcoöperatie. Productie van natuur levert direct inkomsten op via vergoedingen, maar kan ook een plus opleveren via de kwaliteitssystemen van de melkfabriek. Ook kan het positief werken als marketingtool voor streekproducten. Doordat boeren efficiënter natuur kunnen produceren dan terreinbeherende organisaties is dit ook positief voor de samenleving. Bij het kiezen van natuurdoelen moet gekozen worden voor die doelen die goed samengaan met het karakter van het gebied. Bijvoorbeeld weidevogels en botanisch.

Natuurgebieden moeten zo worden ingericht dat het geen ideaal broedgebied wordt voor overzomerende ganzen of voor zwanen.

Bedrijf 2

Stoppende bedrijven

Stoppende bedrijven kunnen gebruik maken van de “ruimte voor ruimteregeling”

De extra huizen die hierbij mogelijk worden gemaakt kunnen ook in de kernen worden geplaatst.

Dit kunnen extra woonwijken opleveren. Het buitengebied blijft hierdoor open. Bij een nieuwe woonwijk kan dan eventueel een nieuwe rondweg langs woonkernen worden neergelegd. Hierdoor nemen veel ongewenste verkeerssituaties in de Krimpenerwaard af.

Onze toekomstvisie is als volgt:

Indien de mogelijkheid zich voor doet zouden we graag willen groeien.

Groei op het vlak van liters per koe omdat hier nog optimalisatie mogelijk is, maar ook groei in aantal koeien en in grond. De groei in aantal koeien en grond moet in evenwicht blijven, we willen namelijk grondgebonden/zelfvoorzienend zijn. Deze groei is echter geen doel op zich en moet ook zeker niet kosten wat het kost plaatsvinden. Daarnaast zullen we ons de komende jaren richten op de (particuliere) natuurbeheer van de gronden langs de N210. Deze gronden willen we graag ook in de toekomst zo goed mogelijk agrarisch gebruiken in combinatie met de te realiseren natuurdoelen. Indien de kans zich voordoet staan wij open voor het op een nieuwe manier 'vermarkten' van onze melk oftewel niet meer leveren aan de melkfabriek. Nu zien we hier geen mogelijkheden toe en hebben we eerlijk gezegd ook niet de financiële ruimte om op dit vlak risico's te nemen.

Bedrijf 3

Van oorspronkelijk traditioneel melkveebedrijf met varkens en eigen verkazing.

Later is dit overgegaan in melkvee en vleeskalveren i.v.m. met opschaling (hoge kosten bij kleine aantallen, varkens en kaas en arbeidsefficiëntie). Heden enkel melkvee met bijpassend jongvee.

Reden voor de overschakeling naar enkel melkvee: er was twintig hectare oppervlakte nodig om vleeskalvermest uit te rijden. Maar hier konden ook veel extra koeien opgehouden worden.

En daarnaast hoeft er geen melkquotum meer te worden aangeschaft.

Waarom biologisch

Ten eerste heeft het biologisch boeren altijd al mijn interesse gehad. Dit was is het verleden alleen niet mogelijk i.v.m. de vleeskalverenmest. Daarnaast zou er voor het voortbestaan van het bedrijf schaalvergroting moeten worden toegepast. En 100 melkkoeien, plus jongvee en landwerk (in de Krimpenerwaard) is best wel veel voor een 50 plusser. Optie het biologisch houden van 70 melkkoeien met bijbehorend melkvee. Voordeel: minder werkdruk. Daarnaast als bijkomend voordeel hiervan: betere inpasbaarheid/ rendement van nabijgelegen natuurgebieden, welke als doel ook agrarisch medegebruik hebben ook minder transport bewegingen over smalle wegen.

Uitdaging

De uitdaging die ik zie in het biologische ondernemen en waar ik ook mijn plezier uit probeer te halen, is de uitdaging in grasland gebruik, -bewerking en onkruid bestrijding (soms ook minder leuk).

Rendement

Het rendement per hectare is ongeveer vergelijkbaar met gangbare opbrengsten per hectare (hoop ik). Uitdaging los van “het biologische” : slootkantenbeheer en agrarische natuurdoelen. En wat er verder op ons agrarisch pad komt.

Toekomst

Biologisch melkveebedrijf met een flinke potentie nabijgelegen natuurgraslanden, die voldoende inkomen biedt. En waar ook onze medemensen van genieten kunnen.

Bodemdaling

De bodemdaling-soep is niet zo heet als deze leek. Ik heb me laten vertellen dat de peilaanpassing de laatste vijftig jaar 16 cm was, i.p.v. 50 cm. (Bron:J.Slingerland Sr. Oud-dijkgraaf)
Daarnaast is het gebleken dat het Noorden van de Krimpenerwaard sneller zakt.
Het zakken is, in tegenoverstelling van inklinken, een onomkeerbaar proces (uitzijing naar de Zuidplas). Waar verhogen van het waterpeil in dit geval niet voor helpt om bodemdaling tegen te gaan. Zelf doe ik mee met onderzoeken en proeven omtrent de bodemdaling.

Toerisme

Naast dat ik naar alle mensen zwaai, doe ik verder niets aan toerisme.
Daarnaast heb ik niet het idee, dat er veel wordt verdiend aan het toerisme in de Krimpenerwaard.

Streekvisie

Doe in de Krimpenerwaard een beetje rustig.
Dit is positief voor het behoud van de wegen, de toeristen, draagkracht van de grond en de aanwezige natuur wat resulteert in een besparing op onderhoudskosten.
Als het rendement in de Krimpenerwaard lager is als gemiddeld in Nederland [en dat is zo]dan zou dit zich moeten vertalen in minder animo om hier een agrarisch bedrijf uit te oefenen.
Toch blijkt er in de Krimpenerwaard boven gemiddeld aantal bedrijfsopvolgers te zijn. Bron: CBS
Nu: op dit moment is de melkvee sector een onzekere sector. Dit doordat er veel veranderingen zijn in een korte tijd en een minimale marge. Ook speelt er mee dat we percelen hebben in het NNN gebied en ze daar vele plannen mee hebben, alleen beslissingen nemen en uitvoeren duurt helaas erg lang! Door deze dingen weet je niet wat je toekomst gaat bieden en kan je moeilijk verder kijken in de toekomst.

Toekomst op ons bedrijf: op ons bedrijf willen we geen schaal-vergroting. Maar optimaliseren en het balans proberen te vinden tussen natuur (flora, fauna en waterkwaliteit), dierwelzijn en diergezondheid. Zodat het een duurzaam bedrijf is met voldoende economische opbrengsten.

Bedrijf 4

De toekomstvisie voor ons bedrijf:

- Indien mogelijk beperkte groei en het liefst met grond zodat het bedrijf in verhouding blijft;
- We zijn bereid om natuur in te passen in de bedrijfsvoering, maar dan moet het qua regelgeving ook inpasbaar zijn;
- We moeten ons ook gaan oriënteren op toeristen/consumenten

- Dus voor ons, maar ook voor andere bedrijven in de Krimpenerwaard ligt er zeker een kans in verbreding (toerisme/recreatie/verwerking agrarische producten);
- We hebben een mooi gebied, mooie bedrijven, mooie sector, bevolgen mensen, dat moeten we uitdragen en veel meer uitbuiten;
- Zoveel als mogelijk een gesloten kringloop;
- Duurzaam qua energieverbruik.

Knelpunten:

- Verkaveling en bodemdaling/draagkracht;
- Infrastructuur → smalle wegen met gewichtsbeporing;
- Vergunningsaanvraagtrajecten kosten veel te tijd en geld;

Bedrijf 5

Bedrijf

Van oudsher hebben wij een familiebedrijf waarbij met aandacht voor de omgeving wordt geboerd. Natuurbeheer hoort er als vanzelfsprekend bij en is volledig geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Waar mogelijk proberen wij daar ook extra inkomsten uit te halen of tenminste de meerkosten vergoed te krijgen. Hiervoor zijn we betrokken en aangesloten bij de Agrarische Natuurvereniging Weidehof en Natuur Coöperatie Krimpenerwaard (NCK). Op de korte termijn (over 5 jaar) is het streven om het bedrijf te laten uitgroeien tot ca 150 melkkoeien en 50 stuks jongvee. Daar moeten dan twee inkomens uit te halen zijn. Er is reeds voor een deel geïnvesteerd in extra stalruimte, de plannen voor een tweede fase hierin zijn in ver gevorderd stadium en we hopen deze plannen uit te gaan voeren zodra het wettelijk kader (fosfaatwetgeving) hiervoor wat meer duidelijkheid geeft. Rond onze huiskavel liggen enkele tientallen hectares grond van PZH waar we een deel van hopen aan te kunnen kopen. Bij deze omvang is ruimte voor het inpassen van ca 20 ha natuurgrond, afhankelijk van de natuurdoelen kan dit meer of minder zijn. Op de gronden rond de boerderij wordt agrarisch natuurbeheer gedaan. Op de percelen op afstand kan dit ook Particulier Natuurbeheer zijn of via de NCK.

De melk zal afgezet worden via Friesland Campina. Mogelijk onder een apart label.

Alle percelen zijn in de toekomst voorzien van onderwaterdrainage. Op deze manier wordt bodemdaling beperkt en de drooglegging verbeterd. Dit draagt bij een hogere grasbenutting door een langere beweidingperiode. Ook de problemen met leverbot worden op deze manier beheersbaar.

Een deel van het inkomen zal komen uit natuur- en landschapsbeheer. De vergoeding voor het landschapsbeheer zal gedeeltelijk komen uit het wegvallen van de waterschapslasten. Als tegenprestatie zorgen wij voor een aantrekkelijk landschap en gaan wij niet emigreren.

De bedrijfsvoering blijft vooralsnog gangbaar. Hierbij wordt bewust en op beperkte schaal gebruik gemaakt van bestrijdingsmiddelen en kunstmest. De bemesting is gericht op het binden van CO₂ en op deze manier kunnen we andere bedrijven helpen met het behalen van hun duurzaamheidsdoelstellingen. In de eerste plaats om de eigen keten kringloop sluitend te maken. Vervolgens kunnen ook andere bedrijven tegen betaling gebruiken maken van de CO₂ binding die wij realiseren.

Krimpenerwaard

Voor het gebied is het van groot belang dat er stevig voortgang gemaakt wordt met de gebiedsovereenkomst, voorheen Veenweidepact. Naar mijn idee heeft het grote prioriteit om een aantal levensvatbare bedrijven te behouden in Gouderak. De natuurdoelen zijn daaraan ondergeschikt.

Noordrand moet geevalueerd worden : kleistrook niet geschikt voor natuur dus hier “gewone veehouderij” en achter Tientweg “natuur” zodat bedrijven door mengvorm wel bestaan op kunnen bouwen onafhankelijker van onbetrouwbare overheidssubsidies; bovendien probleem sneller en deskundiger (mbv lokale deskundigheid) aanpakken. De belasting van de infrastructuur wordt te groot als het beheer alleen uitgevoerd wordt vanuit andere delen van de waard.

De infrastructuur moet aangepast worden aan de eisen van deze tijd.

Dat betekent dat de erven voor normaal vrachtverkeer bereikbaar zijn. Voor de tiendwegen en andere landwegen houdt dit in dat waar mogelijk fietsverkeer gescheiden wordt van landbouwverkeer. Landbouwverkeer moet waar mogelijk gebruik kunnen maken van provinciale wegen. De belangrijkste inzet moet zijn gericht op het voorkomen van verkeersbewegingen door goede verkaveling en aanleg van kavelpaden. Een subsidieregeling hiervoor kan een impuls geven, maar belangrijker is dat de provinciale gronden op de juiste manier met dit doel worden ingezet. In sommige gevallen kan het verschuiven van de begrenzing van natuurgebied een betere verkaveling opleveren, of het behoud van een goede verkaveling betekenen.

Nieuwe teelten kunnen in een beperkt aantal gevallen een bijdrage leveren aan het inkomen en worden in 1e instantie alleen toegepast op stukken en plaatsen die niet voor landbouw geschikt zijn. Een risico hierbij is de teloorgang van het agrarisch cultuurlandschap, zoals dat gebeurd is bij de recent opgerichte grootschalige cranberry-kwekerij in Gouderak. Het veenweide landschap wordt gekenmerkt door zijn lang smalle percelen met groen gras en koeien. Dat moet zo blijven en krijgt wat mij betreft een beschermde status.

De Krimpenerwaard verstevigd zijn positie als goed weidevogelgebied.

De NCK gaat een nog grotere rol spelen in het natuurbeheer. Uiteindelijk zijn alle gronden waar agrarisch medegebruik mogelijk is in eigendom en beheer bij (de leden van) de NCK. De overige gronden kunnen dan nog beheerd worden door ZHL. De provincie moet hier zelf geen rol meer in willen spelen (dat doen ze nu dus wel...).

Hoogheemraadschap ziet het belang van de agrarische sector in voor het beheer en behoud van het landschap. Voor alle bedrijven die een rol spelen in het landschapsbeheer worden de waterschapslasten afgeschaft. Onderwaterdrainage wordt gestimuleerd en gesubsidieerd. Er wordt praktisch omgesprongen met het begrip waterberging. In de gebieden met een landbouwdoelstelling mogen percelen smaller dan 50 meter samengevoegd worden om zo percelen praktisch bewerkbaar te maken.

De provincie draagt bij aan een snelle afwikkeling van de gebiedsovereenkomst en zet de resterende gronden in voor structuurversterking van bestaande bedrijven.

Gemeente zorgt voor veilige wegen en een goede informatievoorziening en bewegwijzering voor toeristen zodat die weten hoe te reageren op landbouwverkeer. In bestemmingsplannen wordt ruimte geboden aan ontwikkeling van bedrijven. Ook als het gaat om het winnen van energie door windmolens, zonnepanelen of mono-mestvergisting. Zonne-akkers worden niet toegestaan.

Bedrijf 6

Wij, ikzelf, mijn vrouw en zoon (opvolger) houden melkvee en beheren natuur.

Wij zijn enthousiast met ons beroep bezig en willen daar in de toekomst mee doorgaan.

Dit gebied kent z'n uitdagingen en beperkingen. Het is nodig dat ,als we verder willen, we niet continu met nieuwe plannen en regels geconfronteerd worden terwijl bestaande plannen nog niet klaar zijn.

Het is belangrijk dat we kunnen blijven ondernemen en niet in een soort van "museum" terecht komen.

Om in de Krimpenerwaard te kunnen blijven boeren denken we dat de volgende punten van belang zijn:

Het is van groot belang dat we een goede prijs voor ons product krijgen om niet alleen een goed inkomen te realiseren maar ook om het bedrijf levensvatbaar te houden voor de toekomst. Een gedeelte van ons inkomen komt uit het onderhouden en ontwikkelen van natuur. Dit is uiteindelijk qua inkomen een onzekere factor omdat de regels elke 5 jaar weer veranderd worden. Wij willen zelf natuur gaan ontwikkelen (in het kader van Particulier Natuurbeheer) maar we worden we niet erg serieus genomen en zit er totaal geen schot in de voortgang. Er bestaat veel starheid bij de Provincie.

Veel mensen zien de bodemdaling in ons gebied als een punt van zorg. Wij als boeren zien het iets minder zorgelijk in maar wij willen wel meewerken dit beheersbaar te maken. We staan open voor nieuwe technieken zoals onderwaterdrainage of peilgestuurde drainage om de bodemdaling te voorkomen. Ook door bepaalde voedergewas teelten zouden we dit tegen kunnen gaan. Verder zouden we graag wat meer medewerking en creativiteit van het Waterschap zien. Waar we echt zorg om hebben is de verplichting in de nabije toekomst de mest via zodebemesten in de grond te brengen. Doordat de zode opengesneden wordt gaan de sleuven openstaan en drogen uit dus vervolgens meer oxidatie van het veen en meer CO2 uitstoot en daardoor meer bodemdaling . Wij zouden graag zien dat we met de huidige techniek van mest aanwenden door kunnen gaan.

Voor het weiden van de melkkoeien is het ook van groot belang dat we voldoende drooglegging van het weiland hebben. Tevens geeft dat meer waterberging dan bij een waterpeil dat veel hoger is.

We zien dat veel landbouwverkeer door het dorp Berkenwoude komt. Ons inziens zou een rondweg veel goed doen, niet in de laatste plaats qua veiligheid.

Om de Krimpenerwaard meer op de kaart te krijgen zou het goed zijn een bepaald centraal punt(en) te hebben om de producten uit de Waard te vermarkten en te promoten.

Bedrijf 7

Ruimte als melkveehouder om te ondernemen we leven niet in een museum soms bekriipt je het gevoel dat ze dat graag zouden willen, dat zou je dan moeten uitbuiten maar die garantie krijg je niet.

Ruimte om zelf natuur te realiseren meerdere malen geprobeerd maar niet gelukt ligt dan net buiten begrenzing wel er tegen aan .

Natuur en milieu soms strijdig met elkaar,als we straks met een zodebemester aan de gang moet ivm de emissies dan is dat niet goed voor de bodem ivm zwaardere machines en het snijden in de bodem is voor veen grond funest sneetjes gaan met droog weer openstaan en drogen uit dat is weer oxidatie van het veen dus bodemdaling.

Bedrijf 8

De krimpenerwaard is al eeuwen een gebied waar boeren hun inkomsten halen uit de bodem. Net na de ontginning is er begonnen om meerdere gewassen te telen zoals hennep, graan enz. Echter is gebleken dat de veengrond in de krimpenerwaard beter geschikt is voor het telen van gras en het houden van melkvee.

De krimpenerwaard heeft een groot aantal melkveebedrijven die naar verhouding veel grond bezitten. De grond heeft de potentie om veel gras te produceren, maar dan is het erg belangrijk dat we een goede ontwatering en drooglegging hebben. Een methode om deze 2 dingen te stimuleren is onderwater drainage.

Het is verder van belang dat we onze percelen efficiënt kunnen gebruiken. Het dempen van dwarssloten en goede kavelpaden zijn hiervoor belangrijk, waarbij goede kavelpaden ook gunstig kunnen zijn voor de verkeersdrukte op de wegen.

Gezien de grote en eenzijdige manier van melk produceren, is er in dit gebied (nog) heel weinig kans om streekproducten te vermarkten. Dit is alleen interessant voor een enkele individuele melkveehouder. Het overgrote deel van de melk zal naar een melkfabriek gaan.

Een groot probleem in het gebied is en wordt de wildschade door ganzen, zwanen en smienten. Ze vreten en bevuilen het gras en het water in de sloten bij de veehouders. Er word alsmaar meer natuur gerealiseerd in de Krimpenerwaard en dat zijn blijkbaar de ideale broedplaatsen voor deze dieren. Het is van groot belang dat deze populaties worden gereduceerd tot een acceptabel niveau. Er zal ook gekeken moeten worden naar een effectieve jachtmethode om het aantal te verminderen.

De krimpenerwaard is een gebied met een groot aantal bedrijfsopvolgers in verhouding met andere gebieden. Bedrijven zullen in alle opzichten moeten door ontwikkelen, om te kunnen concurreren met de wereldmarkt.

Bedrijf 9

Toekomst landbouw

De Krimpenerwaard is een landbouwgebied met voornamelijk melkveehouderij. Dit is het meest toepasbaar op de grondsoort die voornamelijk uit veen bestaat met aan de randen langs de dijk een klei strook.

Willen we het gebied leefbaar houden voor agrariërs wat mijn inziens moet gebeuren om het gebied in stand te houden. Moet er voor gezorgd worden dat er voldoende ruimte is om de bedrijven te laten ontwikkelen en moeten er geen regels komen die de bedrijfsvoering belemmeren.

Naar de toekomst toe zullen bedrijven moeten blijven groeien om te kunnen overleven en met de tijd mee te kunnen. Het waterpeil zal daar een belangrijke rol in spelen mede de ontwatering dit kan samen gaan met onderwater drainage. Ook zullen er goed bewerkbare lange percelen moeten zijn om efficiënt te werken en een goede verkaveling met goede kavelpaden om weidegang toepasbaar te houden in het gebied wat wenselijk is ook richting de omgeving burger.

De meeste melk die geproduceerd wordt is bestemd voor afzet naar grote zuivel verwerkers.

Een klein deel zal verzuiveld worden tot onder andere kaas.

Ook zal er ruimte zijn voor biologische landbouw. Dit is afhankelijk van de hoeveelheid grond die beschikbaar is voor het bedrijf en algemene bedrijfsopzet en de ondernemer zelf.

Milieu

Om naar de toekomst te zorgen dat de CO2 uitstoot gereduceerd wordt zal er meer met schonere energie-bronnen gewerkt moeten worden. Het opwekken van eigen energie door middel van zonne-energie en wind-energie.

Natuur

De natuur die er nu is moet goed beheerd worden opdat het geen broeinest wordt voor ongedierte onkruid of ongewenste diersoorten.

Bedrijf 10

Hoe ziet de krimpenerwaard en jouw bedrijf er over 30 jaar uit.

We hebben een melkvee, schapenhouderij en koffie- en thee- schenkerij.

Het specialiseren in 1 tak is volgens mij achterhaald, je wordt te gevoelig als het in die sector niet loopt. Daarom is het belangrijk dat ieder het anders doet. Bv. melk voor fabriek of kaas maken of op een andere manier je product verwerken. OF een andere tak van verbreding.

De grootte van het bedrijf, wil niet zeggen dat je het beter doet dan je buurman.

Wel is het belangrijk dat het boerenbedrijf in evenwicht is met de hoeveelheid land.

Hierdoor ontstaan minder problemen, met voedselvoorzieningen en mest afzet.

Koeien buiten daarom is kavelruil belangrijk, dit bevordert ook de weidevogel-populatie.

Dus mag er best wat voor betaald worden. Ook is variatie in graslengtes een belangrijk punt, om

natuur doelen te behalen. Dit komt door hoofdzakelijk weide.

Maar wel belangrijk : de kosten moeten gedragen worden door een ieder, ook natuur organisaties moeten hieraan mee betalen. Want wij als agrarische sector, willen wel een boterham verdienen. En durf ook wel te zeggen, dat we het BUITENGEBIED het goedkoopst kunnen onderhouden.

Bodemdaling is al veel over gezegd, sluit me aan bij de rest.

Wegen en ontsluiting

De B wegen zijn niet overal even goed, maar als deze opgeknapt en verbeterd worden is het wel belangrijk dat ze meer naar de inwoners van het gebied luisteren. (die hier altijd al gevestigd zijn) Dan kan het een stuk goedkoper en duurzamer, dus niet zoals het in Benedenkerk gegaan is.

50 ton's vrachten met een snelheid van 30 km uur, dat moet goed gaan. Alleen snelheid controleren is misschien wel een punt. Verder zal het mogelijk moeten zijn dat landbouw verkeer, op de provinciale weg mag om parallel wegen te ontzien en te gebruiken voor fietsers.

Een oplossing voor de N207 zou zijn meerdere uitwijk plaatsten, zodat we snel verkeer er op lange stukken er voorbij kunnen laten. Hij had ook wat breder mogen zijn i.v.m passerende hulpdiensten, vooral in de spits. Verder zou er bij iedere buurtschap een rotonde moeten zijn, i.v.m verkeersveiligheid. Want het is een stuk drukker geworden met de rondweg Gouda. Ook moeten we ervoor waken dat het hier niet zo'n rommelig en druk wegennet wordt als in de Zuidplas.

Laten we het hoofd zakelijk groen houden, zodat er nog veel generaties boer kunnen zijn.

Dan onze toekomst.

We hebben meerdere opvolgers en opvolgsters. We hopen in de Krimpenerwaard een tweede locatie te kopen, zodat ieder een eigen bedrijf heeft. Economisch vrij zijn van elkaar, maar wel elkaar helpen. Boeren is als scheepsvaart, geen 2 kapiteins op 1 schip.

Opmerkingen 1

Veehouders zijn in de Krimpenerwaard zeker ook landschapsheerders en -vormgevers

Intensieve bedrijven : vleeskalveren, kippen? / behoeven niet altijd intensief te zijn : zie kippenbedrijf "in Schoonouwen".

Wegenprobleem is onafhankelijk bedrijfs grootte melkveehouderij

Landbouw en Natuur dienen bij waterschapslasten evenredig belast te worden

"Natuur" kan ook via privee-eigendom hoeft niet perse via cooperatie en ZHL.

Noordrand moet geevalueerd worden : kleistrook niet geschikt voor natuur dus hier "gewone veehouderij" en achter tientweg "natuur" zodat bedrijven door mengvorm wel bestaan op kunnen bouwen onafhankelijker van onbetrouwbare overheidssubsidies; bovendien probleem sneller en deskundiger (mbv lokale deskundigheid) aanpakken.

Diensten voor gemeenschap (platteland, biodiversiteit, landschapsbeheer, natuur) dienen door iedereen betaald te worden en moet niet alleen landbouw voor opdraaien. Bv bij waterschap door toen natuur-hectares toenamen tov landbouw-hectares de lasten voor landbouw / hectare toenamen

Andere teelten eerst uitproberen op stukken "waar landbouw niks mee kan"

Weide-diversiteit : andere voedergewassenteelten.

Boeren zijn niet alleen meer voedselproducent, maar ook landschapbeheerder, sociaal ondernemer, marketeer en productontwikkelaar.

Voedselondernemers gericht op de stadse consument worden alleen succesvol als ze begrijpen wat er gebeurt op het platteland

Er wordt gekeken welke ondernemingen hoeveel werkgelegenheid (in de streek !) opleveren, maar er mag ook gekeken worden hoeveel landbouw aan economie en voedselkwaliteit oplevert (werkgelegenheid bij verwerking / export).

Opmerkingen 2

1. Zuinig omgaan met landbouwgrond:
 - a) Is basis voor b.b.p. (bruto binnenlandsprodukt).
 - b) Vooral algemene belangen eisen elk jaar weer een hoeveelheid landbouwgrond op (gedurige krimp)
 - c) Er is geen zicht op goud uit de golven zoals destijds bv. bij de Rijksdienst IJsselmeer Polders.
 - d) De overvloed van nu is geen garantie dat krapte zich niet zal herhalen.
Conclusie: daarom geen onomkeerbare vernietiging van landbouwgrond zoals bij afplaggen. (openbare milieu-misdaad)
2. De agrariër is van oudsher niet alleen de goedkoopste landschapsbeheerder, maar ook de vertrouwde ,de consistente
3. Behoud van de landbouw (tevens behoud van de leefbaarheid) eist behoud van de al geringe drooglegging, dus behoud van peil aanpassing.
Behoud van deze minimale drooglegging is nodig i.v.m.
 - a) rijbaarheid (bewerken van het land)
 - b) weidegang (trapgevoeligheid)
 - c) beperken van veeziekten (parasieten)
4. Optie om de bodemdaling te halveren is in overleg te gaan met het gebied om onderwaterdrainage aan te brengen.
5. Zeker in laag Nederland gelijke waterschapslasten voor landbouw en natuur.
6. Onderzoek vereist naar invloed van fauna (ganzen, smienten, zwanen enz.) op waterkwaliteit
7. Meer aandacht voor faunabeheersing.
8. Behoud agrarische bedrijven in de noordrand voor medebeheer van natuurgrond op korte afstand, waardoor minder verkeersbewegingen op de openbare weg.
9. Een goede indeling van de noordrand, dan pas de overige ha bv. naar de natuur coöperatie en niet andersom.
10. Behoud en bevordering van natuurwaarden tegen vergoeding kan een goede plaats op het huidige agrarische bedrijf innemen. Op vrijwillige basis zie je toch een toenemende animo.

Bijlage 4: Wensen en ideeën melkveehouders, ingedeeld in thema's

Thema's	Wensen/ideeën genoemd door melkveehouders
Optimalisatie van bedrijfskringloop	
Mest	Geen zodebemesting tvm bodemdaling en draagkracht Zodebemester moet ivm de emissies": is niet goed voor de veenbodem ivm zwaardere machines en het snijden in de bodem
Bodem en water	Ontwatering/drooglegging dmv onderwaterdrainage en/of peil gestuurde drainage Voldoende drooglegging ivm rijbaarheid, weidegang Dempen van dwarsloten Praktisch omspringen met begrip waterberging, percelen samenvoegen
Gewas	Evt nieuwe teelten passend in landschap Hogere grasbenutting (ook kijken naar Rietzwenk) Wildschade (minder grasopbrengst, vervuild gras, vervuild water) tegengaan Andere teelten eerst uitproberen op stukken waar landbouw niks mee kan en geen gras kan worden geteeld Andere voedergewassenteelten Bepaalde voedergewassen telen
Koe	Minder kans op leverbot Weidegang
Landschapselementen en natuur	
	Weidegang Particulier natuurbeheer Agrarische natuurdoelen Inpassen in bedrijfsvoering (passend qua regelgeving) Volledig geïntegreerd in bedrijfsvoering Tenminste meerkosten vergoed krijgen In ruil voor wegvallen waterschapslasten Onafhankelijker van onbetrouwbare overheidssubsidies Positie als weidevogelgebied verstevigen Alle gronden met agrarisch medegebruik via Natuur Coöperatie Krimpenerwaard (niet via Provincie). Zelf natuur gaan ontwikkelen (particulier natuurbeheer) Geen broeïnest laten worden voor ongewenste dieren en planten Diensten voor gemeenschap moeten ook door gemeenschap betaald worden Tegen vergoeding Geen onomkeerbare vernietiging landbouwgrond (afplaggen) Behoud agrarische bedrijven noordrand voor medebeheer natuurgrond op korte afstand Afschaffen waterschapslasten in ruil voor landschapsbeheer

Bedrijf en verdienmodellen

Bedrijfs grootte	Groei in liters/koe (optimalisatie), groei in aantal koeien en in grond en tegelijk grondgebonden blijven. Beperkte groei, liefst met grond Groei, zodat 2 inkomens uit bedrijf gehaald kunnen worden Levensvatbare bedrijven behouden in Gouderak Kunnen blijven ondernemen; geen museum worden Levensvatbaar blijven in de toekomst Krimpenerwaard heeft groot aantal bedrijfsopvolgers in vergelijking met andere gebieden Bedrijfsontwikkeling noodzakelijk om te kunnen concurreren met wereldmarkt
Biologisch	Met minder koeien een vergelijkbaar rendement / ha blijven halen Betere inpasbaarheid nabij gelegen natuurgebieden Duurzaamheid: balans vinden tussen natuur, dierwelzijn, diergezondheid en voldoende economische opbrengsten
Afzet melk	Nieuwe manier van vermarkten; niet meer leveren aan de melkfabriek Verwerking agrarische producten Gewoon via de melkfabriek blijven leveren Mogelijk apart label Goede prijs krijgen voor product Centraal punt waar producten uit Krimpenerwaard vermarkt en gepromoot worden Krimpenerwaard als merk vastleggen
Verbreding	Boeren zijn niet alleen voedselproducent, maar ook landschapsbeheerder, sociaal ondernemer, marketeer en productontwikkelaar. Toerisme/recreatie wel genoemd, maar geen invulling
Klimaatdoelstellingen	Energieverbruik CO2-binding realiseren en verkopen Energiewinning dmv windmolens, zonnepanelen op daken en monomestvergisting Schonere energiebronnen Verhuur zonnepaneeldaken

Infrastructuur

Erven bereikbaar voor normaal vrachtverkeer
Tiendwegen: fietsverkeer scheiden van landbouwverkeer
Landbouwverkeer waar mogelijk over provinciale wegen
Goede verkaveling, evt begrenzing natuurgebied verschuiven
Aanleg kavelpaden
Subsidieregeling voor verkaveling en kavelpaden
Rondweg rond Berkenwoude

Overheden

Hoogheemraadschap houdt meer rekening met belang agrarische sector
Provincie snelle afwikkeling gebiedsovereenkomst
Gemeente veilige wegen, informatievoorziening en bewegwijzering toeristen
Ruimte voor ruimteregeling voor stoppende bedrijven
